

la maça de cerimonial de la vila de montesa

1. El govern municipal durant l'època foral.

Abans de l'abolició dels furs l'any 1707, als pobles de l'antic regne de València l'administració municipal estava en mans d'un Consell General, format, normalment, per la totalitat dels veïns contribuents. Aquest consell era la institució més important del poble i es convocava cada vegada que hi havia que tractar assumptes d'interès general.

A més d'aquest consell, existia també un Consell Particular, integrat per les autoritats locals —justícia i jurats—, i per un nombre de persones que actuaven com a consellers.

La màxima autoritat local era el justícia. Presidia el consell i comptava amb facultats jurisdiccional. Normalment s'ajudava d'un lloctinent de justícia. Li seguien en importància els jurats. A Montesa, al menys des de l'últim terç del segle XVI, hi havien tres jurats. Les seues funcions eren molt variades: administració de les rendes municipals, arrendament dels establiments del comú, cobrament d'impostos, etc.

Tant el càrrec de justícia com el de jurat tenien una duració anual, eren nomenats pel consell general de la vila —cas de Montesa—, però elegits d'entre un llistat pel cavaller sots-claue de l'orde de Montesa, que era qui tenia la jurisdicció als pobles de Montesa i Vallada.

Un altre ofici important era el de mustassaf, encarregat de controlar la qualitat dels aliments que es venien al mercat i a les tendes, la fidelitat dels pesos i mesures, etc. La seua duració en el càrrec era d'un

any i l'elecció corresponia també als sots-claue.

Completaven l'administració municipal altres oficis com els de síndic, assessor dels jurats, verguers, ministre o corredor públic —encarregat dels bans—, etc.

GOVERN MUNICIPAL DE MONTESA EN 1592. Consell General

Justícia: Joan de Aràndiga.

Jurats: Antoni Joan Borja,
Bartomeu Martín
Mélcor Primo.

Sots-claue de l'orde de Montesa:
Fra Guillem Sans.

Mustassaf: Lluís Aràndiga.

Síndic: Llorenç Franco.

Notari-assessor dels jurats:
Lluís Navarro.

Font: Arxiu del Regne de València, Clero, llibre 2.560

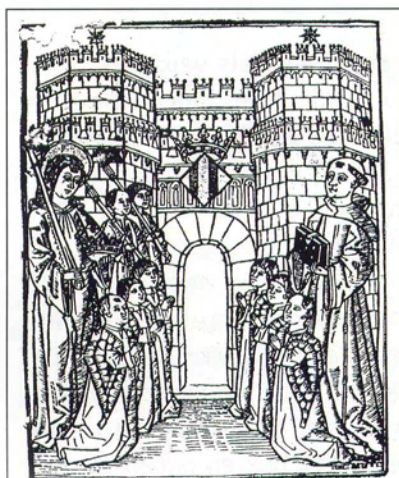
2. Els verguers.

Dins dels càrrecs menors de l'administració municipal, els verguers eren uns oficials la missió dels quals era la de fer guardar l'orde a la sala de la Casa de la Vila, per a la qual cosa s'ajudaven d'una verga o vara que feien servir com a arma. Aquests oficials existien ja a Xàtiva l'any 1375.

Amb el temps, aquesta arma utilitzada pels verguers anà evolucionant cap a formes més elegants, fins a convertir-se en una espècie de maça, es a dir, un pal rematat per un pom.

Des del punt de vista estilístic, sorgiren dos tipus de maces: en un primer moment les de remat hexagonal, de tradició gòtica, com és el cas de les maces d'Onda o la de Montesa. Més endavant es consoli-

darà el tipus cilíndric, amb decoració barroca, com podem veure a les maces de la ciutat de València, datades el 1649 i les de Xàtiva, de 1722 i 1756. Un altre exemple més tardà, amb una decoració molt més austera, el podem veure en les maces de la Universitat Literària de València, realitzades el 1806 pel plater Josep Vila.

Els jurats de la ciutat de València acompanyats per dos macers segons un gravat de 1499.

3. La Maça de Montesa

A l'Ajuntament de Montesa es conserva una maça de plata de 70,5 cms. de longitud, amb ànima de fusta, malauradament, en molt mal estat de conservació.

La canya, amb quatre anells divisoris, és totalment cilíndrica i s'orna amb una cadena. El remat està format per un pom sobre el qual s'eleva un cos hexagonal, amb arestes ressaltades per cresteries i cares cisel·lades.

L'ornamentació del pom està formada per dos escuts de boca redona, units per una garlanda amb decoració de fulles i bellotes.

L'heràldica representada ens mostra un escut partit, primer, la creu anti-

ga de Montesa, flordelisada, segon, la creu plana de sant Jordi. Segurament, ací la vila de Montesa fa servir com a armes pròpies les del seu senyor jurisdiccional, l'orde de Santa Maria de Montesa i Sant Jordi d'Alfama.

El cos superior, hexagonal, s'orna amb decoració renaixentista: mascarons, fulles, querubins, ànfores col·locades en aspa, un casc amb un rostre de perfil, etc.

En una de les cares, inscrita dins d'una cartela, podem llegir la data de 1605. Rematant el conjunt, ens trobem de nou amb l'escut descrit abans i novament data de la peça, 1605.

4. Funcions dels verguers.

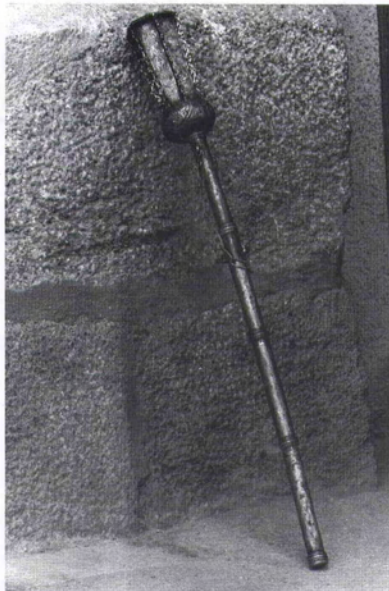
A partir de les ordenances promulgades l'any 1750 per a la ciutat de Xàtiva¹, ens podem fer una lleugera idea de les funcions que s'encomaneaven als verguers o macers. En primer lloc, el nomenament el feia l'ajuntament: quatre macers per a la ciutat de Xàtiva i, en el cas de Montesa, molt probablement, dos, per la qual cosa, falta una de les dues maces que en origen conservaria la Casa de la Vila.

Cenyint-nos en el perfil social

d'aquests personatges, havien de ser ciutadans de bona fama i costums i que en cap moment hagueren exercit treballs considerats de baixa categoria o vils.

Tornant a l'exemple de la ciutat

La maça de Montesa

Detall de la part superior

de Xàtiva, podem observar la indumentària característica d'aquests oficials municipals: golilla, gramalla de color roig, calces blanques, sabates amb sivella, guants blancs, barret i la maça d'argent corresponent.

Amb aquesta vestimenta havien d'acompanyar el justícia i jurats de la vila quan acudien a rebre alguna autoritat, quan prenen possessió dels seus càrrecs, a l'hora d'enviar acords oficials al clero, durant les processons i d'altres funcions litúrgiques a les quals assistia l'ajuntament, etc.

Moltes vegades, junt als macers, l'acompanyament es completava amb dos clariners o trompeters i un timbaler, els quals solien interpretar una espècie de melodia o marxa de la ciutat. Els primers deu o dotze compasos de l'actual himne de València estan basats en l'antiga marxa de la ciutat de València.

Acabament.

Actualment, la maça de cerimonial de Montesa acompanya l'ajuntament de la vila durant la processó de la patrona del poble, la Mare de Déu del Castell, per a la qual cosa és duta per un policia municipal, amb l'anacronisme que suposa traure

una maça de l'any 1605 amb la indumentària de policia actual. Si l'ajuntament té que acompanyar-se de macers, hauria de fer-ho correctament, és a dir, amb les maces i els vestits adequats.

Al respecte, la nostra proposta és la següent. En primer lloc, caldria restaurar l'actual maça. A més, hi hauria que fer una còpia a fi de tindre dos maces, que seria el que, segurament, tindria el poble

Respecte a la vestimenta dels macers, es podria basar ben bé en la dels macers de Xàtiva, col·locant al pit de les gramalles l'escut de la vila de Montesa.

Finalment, s'hauria de reglamentar d'alguna manera l'ús d'aquesta insígnia, com, per exemple, durant la presa de possessió de l'alcalde i regidors de l'ajuntament, en les processons del Corpus Christi i la Mare de Déu, etc.

Josep Cerdà i Ballester

¹ P. Valdés León, Ordenanzas generales para el gobierno político y económico de la ciudad de San Phelipe... València, Estevan Dolz, 1750.

L'article anterior es va publicar al llibre de Festes de Montesa de 1999

J.C.B.

HIJOS DE A. PIRO
C/NA JORDANA 23 BAJO
TELEFONO: 391 26 82
46003 VALENCIA

FICHA TECNICA //n°

DENOMINACION: Maza de mando

MUNICIPIO: Montesa (Valencia)
PROVINCIA:

EDIFICIO: Ayuntamiento

AUTOR O PUNZON: Desconocido

ESCUELA:

EPOCA: s.XVII

INSCRIPCIONES: La fecha de 1605.

DESCRIPCION DE LA OBRA:

Maza de plata compuesta por un fuste liso dividido por escotaduras en 4 tramos, con unas argollas que sujetan un trozo de cadena. El remate superior lo compone un cuerpo hexagonal sobre otro esférico. Ambos cuerpos están decorados con motivos repujados: vegetales, escudos, putti, bestias, etc.... El cuerpo hexagonal está además recorrido por cresterías en sus ángulos. Todo ello está rematado por un tapoón con el escudo de la ciudad. La estructura interior era de madera.

INTERVENCION EFECTUADA:

Se ha desmontado en su totalidad para proceder a desbollar las partes dañadas por golpes y a soldar aquellas grietas de la chapa que era necesario tapar.

Se ha sustituido el antiguo armazón de madera por uno nuevo de latón. Es desmontable y consiste en un tubo para el fuste y en otro más grueso para el remate. Con ello se evitan presiones que puedan dañar la pieza.

Los 4 tramos del fuste se han soldado de dos en dos, para facilitar su desmontaje, y se han colocado topes en los extremos para evitar movimientos innecesarios. Asimismo se ha completado la cadena existente hasta sus dimensiones adecuadas, y se ha añadido otra, rematándolas con sendos pomos conforme al estilo de la pieza.

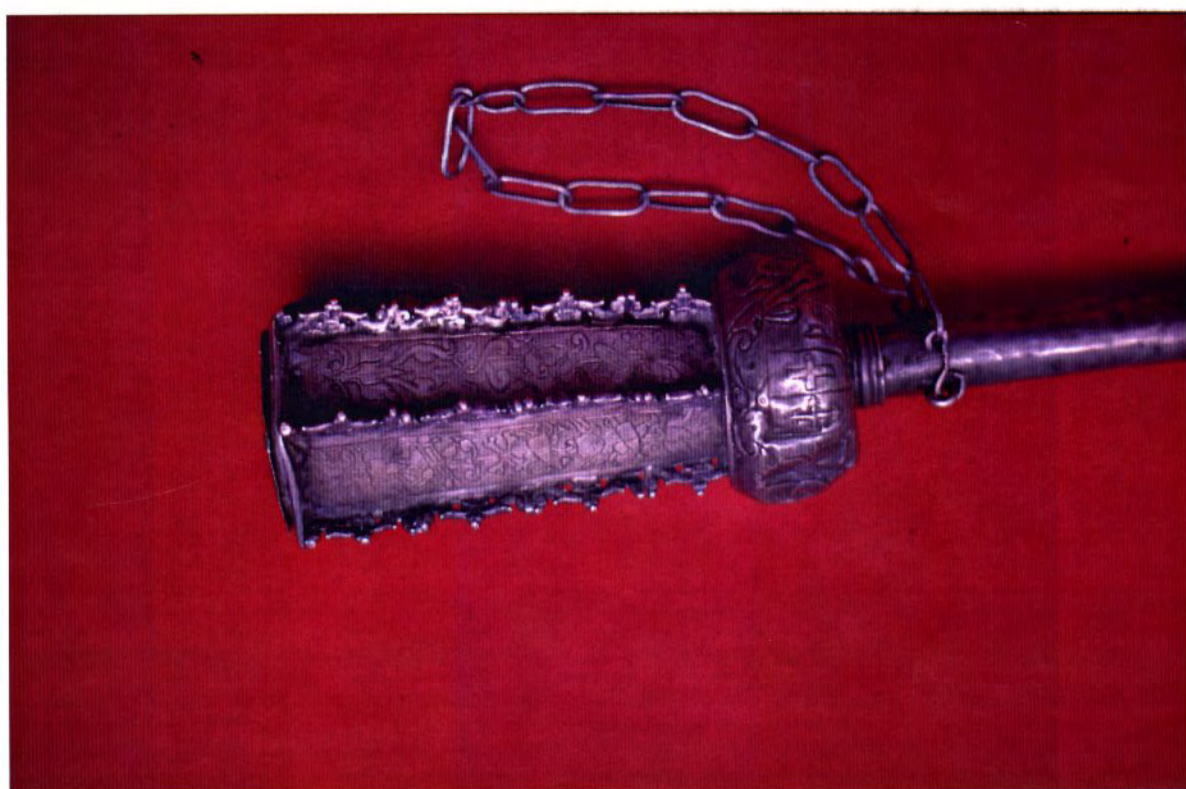
FECHA DE LA INTERVENCION:
Enero 2.000

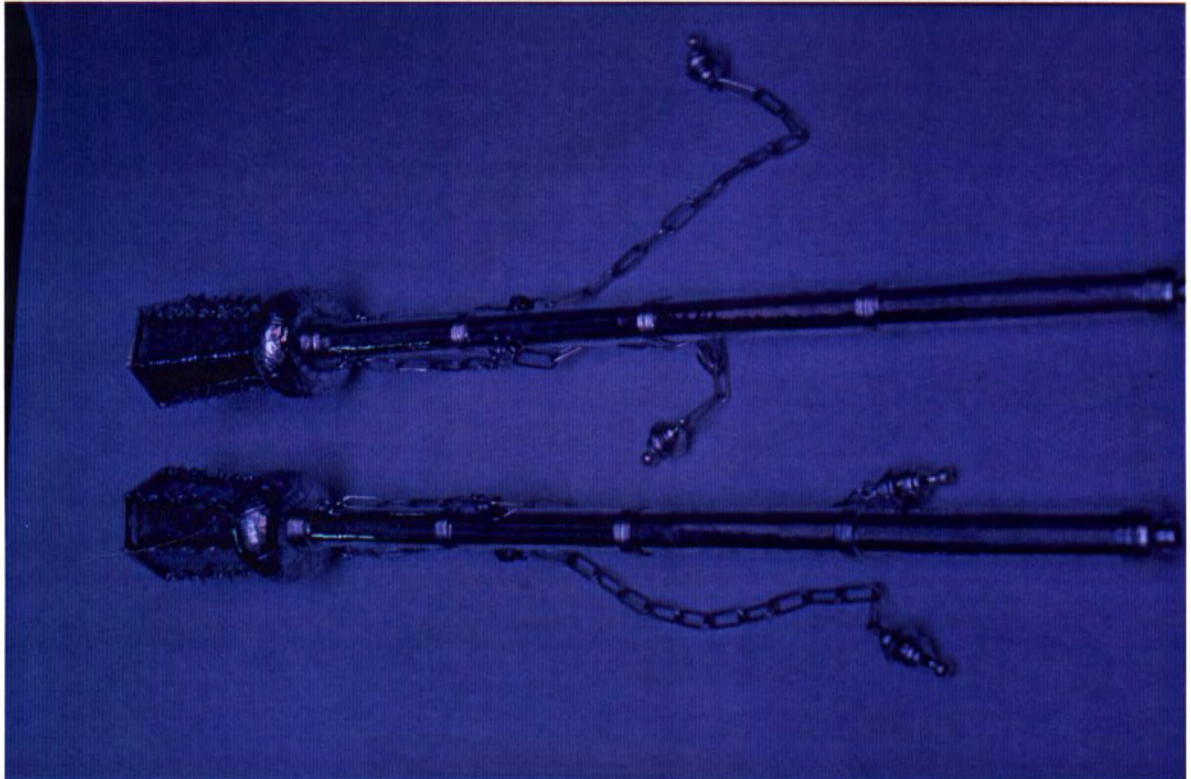
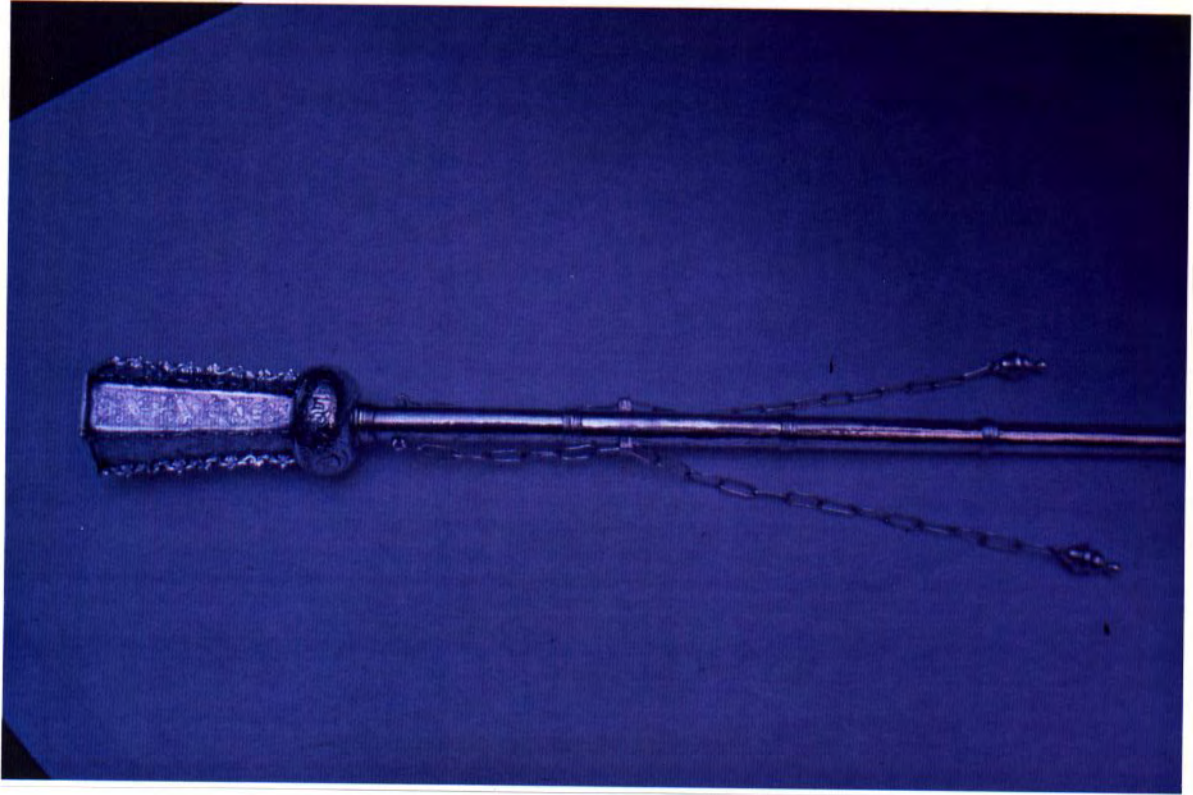
FICHA REALIZADA POR:
Antonio Piro López

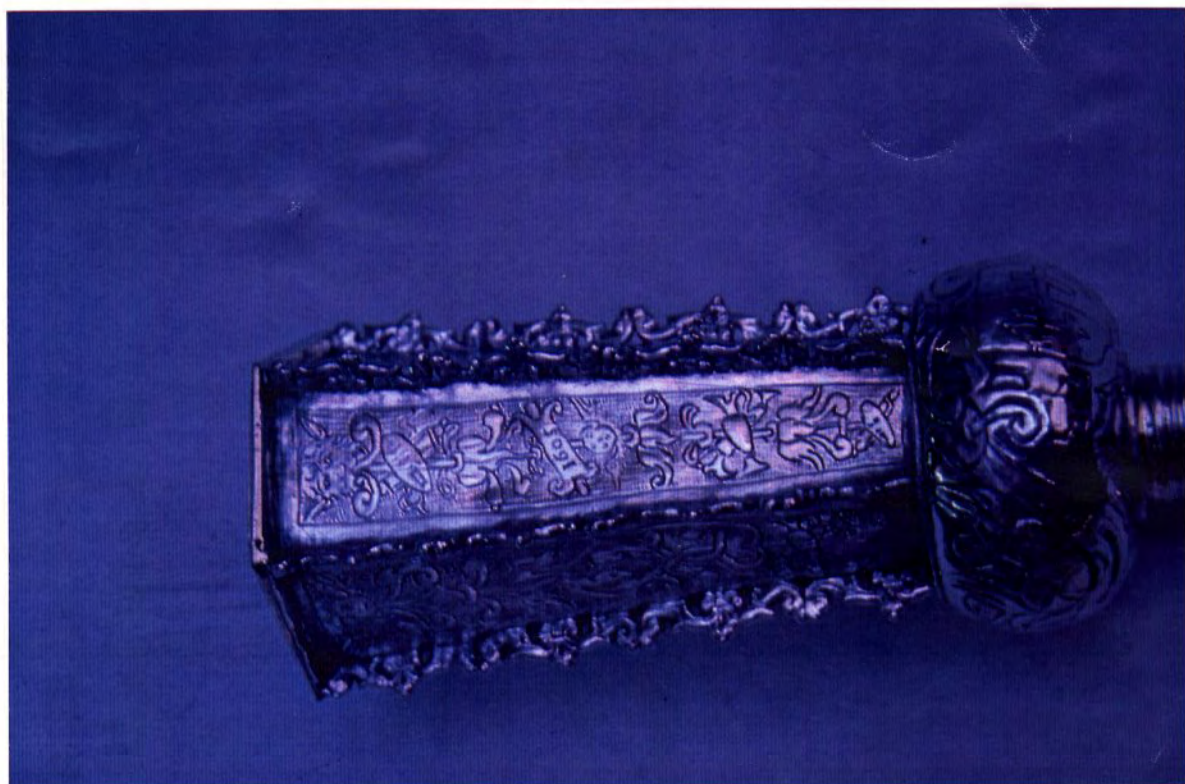
El remate superior se ha reforzado mediante un disco interior y el armazón antes comentado, todo ello recorrido por una rosca que va hasta el tapón superior, para evitar movimientos y fuerzas perjudiciales para la pieza. Todas las piezas nuevas se han marcado con el punzón de la casa y el año de su restauración.

Se ha pulido la pieza dando el brillo actual, que es el color natural de la plata.

Se ha realizado una copia con las mismas características y medidas a la original, marcada en la cartela y en el escudo superior con la fecha de su realización (2000) para diferenciarla perfectamente

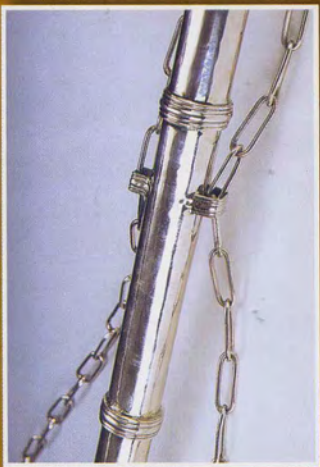

RESTAURACIÓ DE LA MAÇA DE CERIMONIAL DE LA VILA DE MONTESA

Excm. Ajuntament de Montesa
juliol 2000

DIPUTACIÓ DE
VALENCIA
Ajuntament d'Ajuntaments

*L'Excel·lentíssima
Diputació Provincial de
València ha restaurat una de
les peces més importants del
patrimoni moble que es
conserva a la Casa de la Vila:
la maça de cerimonial.*

■ La maça de Montesa és una peça construïda en plata, de 70,5 cms de longitud, formada per una canya de forma cilíndrica ornamentada amb una sèrie d'anells i rematada per un pom sobre el qual s'eleva un cos hexagonal, ornat amb arestes ressaltades per crestones i cares cisellades.

■ La decoració incisa és d'estil renaixentista: garlandes, *putti*, bellotes, àmfores, mascarons, etc. En una de les cares, inscrita dins una cartela, podem llegir la data de 1605.

■ Rematant la peça, i en una de les parts del pom, s'inscriu un escut amb l'heràldica utilitzada en aquesta època per la vila de Montesa: una creu flordelisada, -l'antiga de l'orde de Montesa- i la creu plana de Sant Jordi.

■ La restauració es realitzà durant els mesos de gener i febrer d'enguany, a càrrec del taller d'orfebreria dels germans Piró, a la ciutat de València.

■ En primer lloc, es va desmontar tota la peça per poder soldar els badalls que tenia i reparar els colps.

Alhora, l'ànima de fusta existent, d'època recent, es va substituir per un tub de llautó. Els quatre trams de la canya es van soldar de dos en dos per a fer-los desmontables i facilitar possibles intervencions en el futur. Finalment, a la cadena existent, se li va afegir el fragment necessari fins a tindre les dimensions adequades, rematant-la amb uns pomets d'acord amb l'estil de la peça.

■ Les peces totalment noves són clarament identificables, ja que s'han marcat amb el punxó de la casa Piró i l'any d'execució. Finalment, s'ha netejat la peça fins a donar-li el color natural de la plata.

■ A banda de la intervenció en aquesta peça, amb una antiquetat molt propera als quatre-cents anys, la Corporació Municipal demanà a la Diputació la possibilitat de costejar la construcció d'una altra maça rèplica de la de 1605, ja que, molt probablement, la vila de Montesa comptava amb dues maces, més d'acord amb el cerimonial que acompanyaria el justícia i els jurats de la vila en els actes públics. La Diputació de València hi accedí favorablement, segons ens comunicà en el seu dia, el seu president, D. Fernando Giner Giner.

■ Encara que l'origen de les maces cal buscar-lo en les vares o vergues que utilitzaven els verguers com a arma, a fi de guardar l'ordre a la sala de la Casa de la Vila, molt prompte, aquesta vara evolucionà cap a formes més elegants, fins a convertir-se en una maça. Des d'aleshores, la missió dels macers fou la d'encapçalar la corporació municipal d'acord amb un complex protocol que, sobretot al segle XVII, començarà a manifestar-se també a través dels llibres de cerimonial.